

ARMASTUSE VANGLA

Eeva Park. Lemmikloomade paradiis. [Tallinn:] Verb, 2016. 237 lk.

Pärast raamatu lugemist hakkasin pealkirja üle mõtlema ja küsisin endalt: kus Eeva Pargi paradiis siis on ning kes on siin (ja kelle?) lemmikloom? Ja kas on tegemist iroonia või koguni sarkasmiga, sest ega me siin mingit paradiisi kirjeldust ju ei leia. Või leiame siiski?

Lähemal tagasilehitsemisel ning täpsemal ülevõttelemisel selgus ometi ruttu, et paradiisi asukoht on – vähemalt minategelase Minna-Maria jaoks – üsna täpselt fikseeritud. See on nimelt Kreeta saarel, üks „helendavalt valge liivaga lahesopp, mäemüüridest ümbritsetud, puutumatu ja ainult meie päralt” (lk 91). Sõna „paradiis” esineb selles episoodis seoses noore armastajapaari puhkuseraisiga mitu korda (lk 85, 90–92), ülejäänud raamatus aga peaaegu üldse mitte. Ainult üsna lõpuosas on ainsat korda kirjas raamatu pealkiri: peategelane Minna-Maria tahtis „kinni hoida oma kevadest lemmikloomade paradiisis” (lk 212). Veel mainitakse paradiisi vaid eelviimasel leheküljel, kus peategelane samuti mäletab mineviku õnnehetke.

Lemmikloomadega on lugu keerulisem, sest too sõna on – umbes sama napi esinemissagedusega nagu paradiiski – kogu raamatus laiali ning väga erinevate konnotatsioonidega (sellest allpool). Sellele lisaks leidub rohkelt lemmikuid ning koduloomi, koeri-kasse, aga ka „rebasenahkse kraega mantel ... kiiskavate klaassilmadega” (lk 219, samamoodi juba lk 6). Just võrdluses tõeliste loomadega sündiski lemmikloom kui armsama nimetus, pärast seda kui armastaja Mart oli Minna-Mariat kord inglise keeles kõnetanud („*very impressive, my pet*”, lk 60). Mõned leheküljed

hiljem on Minna-Maria ise väljendi tõlkelaenuna üle võtnud ning kasutab seda endast rääkides (võrdluses koertega): „Nendest saab tavaliselt palju parema lemmiklooma kui minusugusest, aga....” (lk 68). Kuigi siin lihtsalt naljatatakse esmatutvuse käigus, on siiski tegemist raamatu võtmekohaga, nii et seda löiku tasub tsiteerida tervena:

„Jäta järele ... aitab ... ma sain aru ... *I take the point, my dear pet*. Tule, läheme siin maha. Ära punni vastu, mu lemmikloomake,” ütles ta, ning me läksimegi ja olime koos veel terve selle päeva ja öö, aga nii lähedal kui külmas Pirita rannas, ei olnud me enam kordagi, kuigi ta tuli minusse ja oli seal sileda, kuuma ja plahvatavana nii kaua, nii palju, et lõpuks lamasime me liikumatult ühtesulanutena, nagu oleks laine meid randa uhtunud.” (lk 68)

Võtmekohaks sõandasin seda löiku nimetada sellepärast, et siin on ühesainsas lauses kõik olemas ning välja öeldud: armastuse intensiivsus ja selektamatus, samuti selle problemaatilisus ja väljapääsu võimatus. Vähemalt käesoleva romaani armastuse oma, sest juba alguses on lõpp tunda, ialgi enam ei saavutata esimese hetke lähedust. Vastupidi, romaani teemaks olevat armastussuhet on mitmeti kirjeldatud võitlusena: „...meie kahe lugu ongi tegelikult pidev lahing, mis käib väga täpsete, nagu elu ja surma peale võitlevate duellantide reeglistiku järgi: astu kakskümmend sammu, pööra ümber, sihi ja tulista otse südamesse” (lk 10). See kordub hiljem: „Astu kakskümmend sammu, keera ringi ja tõsta aeglaselt relv sihtimiskõrgusele” (lk 141) või: „See polnud mingi duell, see oli lihtsalt tapmine” (lk 214).

Et sellest lootusetust armastuse

vanglast pääseda, on noorest naisest peategelane põgenenud välismaale. Ta sai endalegi ootamatult (taotluse oli täitnud koos Mardiga naljatades ning liialdades-suurstades) stipendiumi, millega tal avaneb võimalus viibida mõnda aega ühes loomemajas Irimaal. Asukohamaad pole küll romaanis kuskil otseselt välja öeldud, aga lk 25 mainitud Kylemore Abbey on ju hõlpsasti guugeldatav ning täitsa olemas olev loss Iirimaa läänerrannikul. Ning miks seal ei võiks olla mingi kirjanduslembese rikka proua loomemaja?

Loomemaja lugusid eesti kirjandusest juba teame, kas või Maimu Bergi „Kirjutajad” (1987), mis osaliselt leiab aset Wiepersdorfs, või Maarja Kangro „Luule” (kogust „Hüppa tulle”, 2014), aga Pargi raamatu loomemaja sarnaneb pigem hullumaja või vanglaga, milles üks rikas metseen, pisut salapärane leedi M., kirjanikud „nagu loomad puuridesse sulges” (lk 72 – jälle looma motiiv!). Selle taga on arusaam, et muidu nad ju midagi korralikku ei kirjutaks, neid tuleb lihtsalt maailmast eraldada, levist ja võrgust välja lülitada, ning lubatud stipendium välja maksta alles tagantjärele, mitte kohe saabumise hetkel – siis sünnib kunst.

Ja ennäe imet – sünnibki! Peategelane Minna-Maria ei taha küll eriti selisele režiimile alluda, ta tunneb ennast nagu „akvaariumis” (lk 6, jälle loomad!), ronib öösi aknast välja ning pummeldab kohalikus pubis – aga lõpuks hakkab ta kirjutama. Ajendiks on ka tema pime naaber, Iraanis sündinud ning inglase abikaasaga Londonis elav kurdi naine, kes hoogsalt kirjutab näidendit. Kui too küsib Minna-Maria käest, millega tema siis praegu tegeleb, tunnistab viimane ausalt, et tegelikult mitte millegagi, sest kõik olevat tal peas segi ning ta ei tea, millest alustada. Mille peale naaber vastab kuivalt: „„Sõnadest... Mina alustan kirjutamist alati sõnadega.”” (lk 54) Nii lihtne see ongi, järgmisel leheküljel algab *kursiivis* kirjutatud „tekst tekstis” ning edasi voolab vaheldumisi kaks liini läbi kogu raamatu, kuni need lõpuks elegantelt kokku sulavad.

Nõnda vaadatuna ongi „Lemmikloomade paradiis” osaliselt romaan kirjutamisest ning vabanemisest ja kirjutamise teel eneseleidmisest. Tükkhaaval saab lugeja teada, mida minategelane on kogenud ning millega ta on kimpus. Aga mitte kunagi rahulikult voolava narratiivina, vaid pigem hüppeliselt ning kaudselt – nii nagu ehtsas elus. Saame teada keerulisest vennast ning ka intensiivsest suhtest temaga, veel keerulisemast suhtest emaga (koos pika keeldude nimekirjaga, lk 118–119), isast, vanaemast, Mardi vanaisast ning ka nuri-sünnitusest, mille peategelane ilmselt läbi elas. Viimase abil võib näitlikustada, kuidas romaan on üles ehitatud, sest teadmisi sellest söödetakse meie ette tükkhaaval: „Mul oli ikka veel valus käia, eriti astmetest üles ja alla astuda. [...] Arvatavasti tuli see nõrkus lihtsalt verekaotusest....” (lk 17); miski „kogu-nes mu tühjaks kaabitud sisikonda” (lk 19); „Ta ei suutnud mu emakasse klammerduda. Ma olin mingilt loomalt oma verre nakkuse saanud ... kellelt iganes lemmikloomalt....” (lk 124); „...nagu usuks ta [vend Silver] ikka, et ma käisin, Mardile midagi teatamata, medeialikuks kättemaksuks aborti tegemas” (lk 140–141).

Eelviimasest tsitaadist selgub, et lemmikloomadega võivad lood hoopis halvasti olla, nii et ühemõtteline pole siinses romaanis miski. Aga kas pole jälle nii, et see on nagu ehtsas elus? Kuni ilusa tõdemuseni välja, et „[m]eie isa ei ole kunagi taevas olnud. Kui ta üldse kusagile tahtis, siis metsa, see- nele, nii et mingit meieisapalvet lugeda oleks hoopis narr” (lk 152). Autorile, kes on varem luuletanud „meie isa, kes sa ei ole taevas / sinu nime me ei pühitse...”¹, on selline jalad-maas-hoiak muidugi iseloomulik, järelikult pöördub ta tegelane oma palvetega puude poole, mis on laiali pillatud kogu romaanis, inspireeritud loomemaja botaanikaia ladinakeelsest puunimetustest.

Värskendavalt mõjub Park ka siis, kui

¹ E. Park, Homsed uudised. Tallinn: Verb, 2005, lk 33.

ta nagu möödaminnes kirjutab peavoolu või „üldiste tõdede” vastu. Me oleme harjunud sellega, et turistid kiidavad igasuguseid sakraalehitisi, aga Pargil on üks „kivist kabel” lihtsalt „inetu niiskuselõhnaline hoone” (lk 42). Meie kõik armastame Arvo Pärti, aga Pargi minategelane ütleb meistri kohta, et ta „mulle tegelikult ei meeldigi” (lk 122). Ning kes meist poleks vaimustusega tsiteerinud Alliksaart, aga Pargi tegelane arvab, et „olematus peab olemas olema” (lk 148). Kuni äärmise aususeni välja: peategelane oli kõrgel mäel seistes „kavatse nud paluda, et mu ema sureks” (lk 171). Meie tavakultuuris on selline soov lihtsalt välistatud, aga ometi on mitmed sellise mõtte saabumist oma ajju kindlasti täheldanud – julgemata seda välja ütelda. Ka Minna-Maria sageli ei julge, selle asemel ta ropendab uuseesti keeles „*Fuck you vittumainen paskahomma!*” (lk 156).

Samasse ebakonventsionaalsuse lahtrisse kuulub veel Pargi ümberpööratud vanuse visioon: oleme harjunud ettekujutusega, et meie vanemad on meist vanemad, sellest ju ka nende eestikeelne nimetus, aga Pargi juures on lood nagu Priit Pärna Tagurpidi-Antsul. Tegelikult oleme meie, praegused inimesed, vanemad kui enne meid sündinud inimesed ja puud: „Ma olin juba sündinud temast 150 aastat hiljem, olin juba sündides poolteist sajandit vanem” (lk 42) – või: „Me sünnime üha vanemadena...” (lk 74), samamoodi veel lk 123.

Meis on säilinud eelkäijate ainestikku ja sellepärast on meil rohkem minevikku, järelikult oleme Pargi mõistesüsteemis „vanemad”.

See kõik teeb romaanist lihtsalt nauditava lugemiselamuse – ka tänu Pargi poeetilisele keelekasutusele. Näiteks kirjutab ta laia voodi kohta, „et sellisest voodist ei leia unest ärgates iseennastki üles” (lk 38). Ilus ju?

Lõppude lõpuks on armastus aga – vist – vilets. Sest otsustaval hetkel viimasel leheküljel, kui peategelane ei oska, ei julge, ei tea otsustada, kas astuda üle tee ja kohtuda armastatuga – või, muidugi, lihtsalt ei tea, kas see mees ikka on ta armastatu, kas ta üldse armastab teda –, võetakse otsustamine tema käest ära, autor võtab selle ära ühe võimsa lõppplausega, mida ma siin ei paljasta, mis aga oma plahvatuslikkusega selgesti mõista annab, et armastus on üks võimatu asi.

Lõpp halb, kõik halb? Ei, vastupidi. See, mis lõpus juhtub Pariisis, kuhu Minna-Maria on uue ülesandega läkitatud (läkitaja oli leedi M.-i abikaasa, kes sellega päästis Minna-Maria loomemajast väljaheitmise eest), on Pariisi jaoks võib-olla halb, aga see on ju fiktsioon. Romaani jaoks on see ülihea lõppplause, mis ühtlasi annab võimaluse edasiminekuks ning -mõtlemiseks. Nii siis: lõpp hea, kõik hea.

CORNELIUS HASSELBLATT